

ROZDZIAŁ 7

Dorota Wawrzyniak*

OPODATKOWANIE PRZEDSIĘBIORSTW JAKO JEDNA Z DETERMINANT LOKALIZACJI BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Wprowadzenie

Inwestycje zagraniczne traktuje się generalnie jako czynnik przyspieszający rozwój gospodarczy krajów, zwłaszcza słabiej rozwiniętych. W związku z tym wiele z nich stara się przyciągnąć BIZ licząc na to, iż inwestorzy zagraniczni nie tylko przyniosą kapitał, lecz także ważne dla rozwoju: technologię, zdolności organizacyjne i menedżerskie oraz dostęp do międzynarodowych rynków¹. W tym kontekście często poruszany jest problem zależności pomiędzy opodatkowaniem przedsiębiorstw a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi. Niniejsze opracowanie dotyczy tego związku. Omówiono w nim najczęściej uwzględniane determinanty BIZ. Dokonano przeglądu badań empirycznych analizujących zależność pomiędzy obciążeniem podatkowym przedsiębiorstw a BIZ. Studia literaturowe posłużyły do zaprezentowania często wykorzystywanego, w nowszych opracowaniach, modelu objaśniającego ten związek. W artykule przedstawiono także różne miary opodatkowania przedsiębiorstw.

1. Determinanty bezpośrednich inwestycji zagranicznych

W literaturze przedmiotu istnieje wiele teorii objaśniających zjawisko bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Część z nich skupia się jednak raczej na wyjaśnieniu przyczyn występowania BIZ, czy udzieleniu odpowiedzi na

* Mgr, Uniwersytet Łódzki, Katedra Funkcjonowania Gospodarki.

¹ B. Liberska, *Czynniki przyciągające zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Wnioski dla Polski z doświadczeń innych krajów*, [w:] *Kapitał zagraniczny w Polsce. Warunki działania*, Z. Sadowski (red.), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1999, s. 39.

pytanie czemu korporacje podejmujące BIZ są w stanie konkurować z przedsiębiorstwami lokalnymi, niż na wytłumaczeniu ich geograficznej struktury. Teorią najczęściej wykorzystywaną w badaniach empirycznych dotyczących lokalizacji BIZ oraz jak twierdzą de Mooij i Ederveen² najszerzej akceptowaną jest eklektyczna teoria BIZ Dunninga. Zgodnie z tą teorią, aby zaistniały BIZ, niezbędne jest równoczesne spełnienie trzech warunków. Po pierwsze, przedsiębiorstwo musi posiadać specyficzne przewagi własnościowe nad lokalnymi firmami w kraju goszczącym (*ownership-specific advantages*). Po drugie, internalizacja posiadanych przewag poprzez rozszerzenie własnej działalności na inne rynki powinna być dla przedsiębiorstwa bardziej opłacalna niż ich udostępnienie innym firmom w drodze transakcji rynkowych (sprzedaż, dzierżawa) (*internalization specific advantages*). Po trzecie, muszą wystąpić korzyści lokalizacyjne w porównaniu do kraju macierzystego (*location specific advantages*). W związku z tym, eklektyczna teoria BIZ powszechnie znana jest także pod nazwą paradygmatu OLI (*ownership, location, internationalization*). Wśród przewag lokalizacyjnych Dunning wyróżnił: przestrzenne rozmieszczenie produkcji i rynków, ceny czynników produkcji, ich jakość i wydajność (np. pracy, energii, materiałów, komponentów, półproduktów), koszty transportu i komunikowania się, interwencjonizm państwowy, kontrolę importu (w tym bariery celne), stopy podatkowe, zachęty inwestycyjne, klimat inwestycyjny, stabilność polityczną, infrastrukturę kraju lokaty (handlową, prawną, transportową), dystans psychiczny (różnice językowe, kulturowe oraz dotyczące zwyczajów handlowych), korzyści skali w zakresie B+R, produkcji i marketingu (stopień, w jakim korzyści skali przemawiają za centralizacją produkcji).³

Ponadto, Dunning w swoich pracach przedstawił obszerną listę determinant BIZ, z punktu widzenia kraju goszczącego. Jego zdaniem inwestorzy podejmując decyzje, uwzględniają nie tylko czynniki ekonomiczne (zależne od typu BIZ), ale także ramy polityczne oraz otoczenie biznesowe.⁴

Literatura empiryczna zajmująca się determinantami BIZ wykorzystuje szereg zmiennych. W artykule nacisk zostanie położony na wielkości pojawiające się najczęściej w kontekście analizy zależności pomiędzy BIZ a opodatkowaniem przedsiębiorstw. Można wśród nich wyróżnić:

² R. De Mooij, S. Ederveen, *Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research*, "International Tax and Public Finance", vol. 10, no. 6, 2003, p. 675.

³ J. H. Dunning, *Explaining Changing Patterns of International Production: In Defence of the Eclectic Theory*, "Oxford Bulletin of Economics & Statistics", vol. 41, no. 4, 1979, p. 276.

⁴ J. H. Dunning, *Towards a New Paradigm of Development: Implications for the Determinants of International Business*, "Transnational Corporation", vol. 15, no. 1, 2006, p. 206; J. H. Dunning, *Determinants of Foreign Direct Investment: Globalization-Induced Changes and the Role of Policies*, [in:] *Toward Pro-Poor Policies. Aid, Institutions and Globalization*, B. Tungodden, N. Stern, I. Kolstad (eds.), World Bank, Washington 2004, p. 283.

Rozmiar rynku

Determinanta ta jest szczególnie istotna w przypadku BIZ określanych mianem *market-seeking*, których celem jest osiągnięcie dostępu do lokalnego rynku. Ich napływ może być motywowany chęcią ominięcia barier dostępu do rynku, czy też świadczeniem usług niewymiennych tzn. nie podlegających eksportowi (np. usługi hotelarskie, wynajem samochodów, usługi kosmetyczne itp.). Duży rynek jest w stanie pomieścić większą liczbę firm, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Firmom, zajmującym się produkcją dóbr wymiennych umożliwia natomiast osiągnięcie korzyści skali i zakresu⁵. W związku z powyższym, im większy rynek tym większy powinien być napływ BIZ do danego regionu.

W badaniach empirycznych do pomiaru rozmiaru rynku najczęściej wykorzystywane są PKB oraz PKB *per capita*. Niektórzy badacze, wartość tej zmiennej, przybliżają także rozmiarem populacji zamieszkującej badany obszar. Jak zauważa Chakrabarti, PKB i PKB *per capita* pokazują dwa różne aspekty rozmiaru rynku⁶. Podczas, gdy absolutny PKB odzwierciedla raczej rozmiar populacji, to PKB na głowę reprezentuje poziom dochodów i związaną z nimi jakość popytu. Im większy PKB *per capita* tym większy powinien być popyt krajowy na bardziej zaawansowane dobra i wyższą jakość⁷. Zmienna reprezentująca rozmiar rynku kraju goszczącego pojawia się prawie we wszystkich badaniach empirycznych dotyczących determinantów BIZ, zaś jej wpływ okazuje się być dodatni i statystycznie istotny w znakomitej większości analiz.

Koszt siły roboczej

Tania siła robocza w kraju goszczącym potencjalnie stanowi istotną przesłankę przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych. W szczególności dotyczy to BIZ zorientowanych na export, w których produkcja jest pracochłonna⁸. Niemniej, choć w ujęciach teoretycznych istnieje zgoda, co do znaczenia taniej siły roboczej w przyciąganiu korporacji transnarodowych, to wyniki badań empirycznych cechuje duża rozpiętość. Od wskazujących, iż wyższe wynagrodzenia w kraju goszczącym zmniejszają rozmiar BIZ, przez mówiące o braku wpływu, do odnajdujących dodatnią zależność. W związku

⁵ UNCTAD/Ministerstwo Gospodarki, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na świecie i w Polsce: tendencje determinanty i wpływ na gospodarkę*, Instytut Technologii Eksploatacji, Warszawa 2002, s. 72.

⁶ A. Chakrabarti, *The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions*, "Kyklos", vol. 54 no. 1, 2001, p. 98.

⁷ A. Johnson, *FDI Inflows to the Transition Economies in Eastern Europe: Magnitude and Determinants*, CESIS Working Paper no. 59, 2006, p. 17.

⁸ D. Holland, N. Pain, *The Diffusion of Innovations in Central and Eastern Europe: A Study of the Determinants and Impact of Foreign Direct Investment*, National Institute of Economic and Social Research, "Discussion Paper", no. 137, 1998, p. 11.

z tym, Chakrabarti stwierdza, iż koszt siły roboczej jest najbardziej kontrowersyjną spośród wszystkich potencjalnych determinant BIZ⁹. Holland i Pain podkreślają ponadto, iż poziom wynagrodzeń pokazuje tylko jedną stronę zjawiska. Firmy mogą być bowiem bardziej zainteresowane różnicami w kosztach, które uwzględniałyby wydajność siły roboczej, tak samo jak poziom płac i obciążenia socjalne. Wynika to z faktu, iż niskie płace nie muszą oznaczać małych kosztów produkcji, gdyż wydajność może być niska¹⁰.

Odległość

Odległość geograficzna jest w literaturze przedmiotu wykorzystywana do odzwierciedlenia kosztów transportu. Wobec tego, dla BIZ, które mają stanowić substytut handlu zagranicznego (poziome BIZ), wraz ze wzrostem odległości silniejsze stają się bodźce do przeniesienia produkcji do kraju goszczącego – im droższy staje się eksport tym więcej inwestycji powinno mieć miejsce. Z kolei, w przypadku, gdy BIZ i handel są w stosunku do siebie komplementarne (pionowe BIZ), znak zależności pomiędzy odległością geograficzną a inwestycjami powinien być ujemny¹¹. Najczęściej wykorzystywaną w badaniach empirycznych miarą odległości jest odległość pomiędzy stolicą kraju wysyłającego a przyjmującego. Wpływ tej zmiennej w większości analiz jest ujemny i statystycznie istotny. W literaturze podkreśla się także, iż większa odległość w ujęciu geograficznym może oznaczać większe różnice kulturowe, co pociąga za sobą wzrost kosztów komunikacji, koordynacji i pozyskiwania informacji¹².

Bliskość kulturowa

Bliskość kulturowa pomiędzy krajem goszczącym a inwestującym powinna korzystnie oddziaływać na napływ BIZ, bowiem ułatwia ona prowadzenie działalności inwestycyjnej. W badaniach empirycznych do pomiaru bliskości kulturowej wykorzystywane są wielkości reprezentujące m.in. operowanie tym samym językiem, posiadanie wspólnej granicy.

Podatki

Podatki, a w szczególności podatki od dochodów przedsiębiorstw, stanowią jedną z wielu potencjalnych determinant BIZ. Konceptyjnie, wynika to z faktu, iż wraz ze wzrostem opodatkowania spada zyskowność inwestycji, a zatem bodźce do inwestowania ulegają osłabieniu.

W badaniach empirycznych wykorzystywane są różne miary obciążenia podatkowego. Od najprostszej, w postaci nominalnej stawki opodatkowania

⁹ A. Chakrabarti, *The Determinants of Foreign Direct...*, op. cit., p. 99.

¹⁰ D. Holland, N. Pain, *The Diffusion of Innovations...*, op. cit., p. 11.

¹¹ K. M. Buch, J. Kleinert, A. Lipponer, F. Toubal, *Determinants and Effects of Foreign Direct Investment: Evidence from German Firm-Level Data*, "Economic Policy Journal", vol. 20 no. 41, 2005, s. 72.

¹² *Ibidem*.

przedsiębiorstw, do bardziej skomplikowanych – efektywnych stóp opodatkowania. Wielkości te oraz ich wpływ na BIZ zaobserwowany w badaniach empirycznych zostały opisane w dalszej części artykułu.

Ryzyko

Decyzje inwestycyjne mogą podlegać wpływowi ryzyka, zarówno ekonomicznego jak i politycznego. W związku z powyższym, w analizach empirycznych pojawiają się zmienne, mające mierzyć stabilność makroekonomiczną (inflacja, kurs walutowy, stopy procentowe) oraz polityczną. Bellak, Leibrecht i Riedl podkreślają jednak, iż nie jest możliwe uwzględnienie wszystkich aspektów ryzyka politycznego, dlatego też, często tylko poszczególne z nich są brane pod uwagę. Ponadto, w wielu badaniach wykorzystywane są złożone indeksy ryzyka politycznego.¹³

Z uwagi na fakt, iż większa niepewność może oznaczać wyższe koszty produkcji, wynikające na przykład z wzmoczonych wysiłków podjętych w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem, czy też wyższych kosztów transakcyjnych związanych z nawiązaniem i realizacją kontraktu, należy oczekiwać, iż wzrost ryzyka, zarówno makroekonomicznego jak i politycznego, będzie prowadził do spadku BIZ.¹⁴ Wyniki badań empirycznych dostarczają jednak mieszanych rezultatów. Dużo z nich potwierdza ujemny wpływ różnych miar ryzyka na napływ BIZ, ale również wiele wskazuje na brak statystycznie istotnej zależności pomiędzy analizowanymi wielkościami.

Infrastruktura

Dobra infrastruktura stanowi warunek konieczny, aby inwestorzy zagraniczni mogli prowadzić lokalną działalność, niezależnie od typu BIZ¹⁵. Zwiększa ona produktywność inwestycji, a zatem powinna pobudzać napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych¹⁶. Wśród wykorzystywanych w literaturze wielkości służących do pomiaru infrastruktury można wymienić: liczbę telefonów/linii telefonicznych na 1000 osób, liczbę użytkowników internetu na 1000 osób, gęstość dróg, gęstość sieci kolejowej, produkcję elektryczności na osobę, zużycie energii, wydatki rządu na transport i komunikację lub też wielkości w postaci indeksów infrastruktury. Jak zauważa Asiedu, dobrze skonstruowana miara powinna uwzględniać nie tylko dostępność, ale także niezawodność, tymczasem brak odpowiednich danych

¹³ Ch. Bellak, M. Leibrecht, A. Riedl, *Labour Costs and FDI Inflows into Central and Eastern European Countries: A Survey of the Literature and Empirical Evidence*, "Structural Change and Economics Dynamics", vol. 19 no. 1, 2008, p. 27.

¹⁴ Ch. Bellak, M. Leibrecht, R. Stehrer, *Policies to Attract Foreign Direct Investment: An Industry-Level Analysis*, "FIW Report", no. 19, 2008, pp. 7–8.

¹⁵ Y. Kinoshita, N. F. Campos, *Why Does FDI Go Where It Goes? New Evidence from The Transition Economies*, "William Davidson Institute Working Paper", no. 573, 2003, p. 9.

¹⁶ E. Asiedu, *On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different?*, "World Development", vol. 30 no. 1, 2002, p. 111.

zmusza badaczy do wykorzystywania miar niedoskonałych. W badaniach empirycznych infrastruktura nie zawsze stanowi statystycznie istotny czynnik przyciągający BIZ¹⁷.

2. Miary opodatkowania przedsiębiorstw

Obciążenie podatkowe przedsiębiorstw może być zmierzone przy użyciu wielu różnych instrumentów¹⁸. Najprostszy z nich stanowi nominalna stopa podatkowa, której główną zaletę stanowi dostępność, zarówno w przekroju czasowym jak i międzynarodowym. Jest ona szeroko stosowana, niemniej nie daje pełnego obrazu rzeczywistego ciężaru podatkowego ponoszonego przez przedsiębiorstwa, co wynika z faktu, iż nie uwzględnia bazy podatkowej. Bardziej złożoną miarę stanowią wielkości udziałowe (*tax quotas*), w postaci relacji przychodów z podatków od przedsiębiorstw do PKB lub całkowitych przychodów z podatków. Choć biorą one pod uwagę bazę podatkową, to czynią to w stopniu niewystarczającym¹⁹. Ponadto, ich makroekonomiczny charakter uniemożliwia analizę obciążenia podatkowego na poziomie firmy lub sektorów gospodarki. Co więcej, na ich wielkość może wpływać szereg czynników różniących się pomiędzy państwami i w związku z tym mających wpływ na porównywalność wyników. Najbardziej zaawansowany wskaźnik stanowią stopy efektywne. Biorą one pod uwagę nie tylko nominalne stopy podatkowe, ale także inne aspekty systemów podatkowych, które determinują wartość zapłaconych podatków. Jednakże, mogą być one obliczane na wiele alternatywnych sposobów, a każda z metod ma wady i zalety. Efektywne stopy podatkowe różnią się zarówno ze względu na zastosowane ujęcie: *backward-* lub *forward-looking*, jak i charakter wykorzystywanych danych: mikroekonomiczne lub makroekonomiczne. Stopy typu *backward-looking* wykorzystują historyczne dane w celu obliczenia obciążenia podatkowego przedsiębiorstw. Wielkości te, choć nie wolne od wad, są stosunkowo łatwe do skonstruowania, a ich podstawową zaletę stanowi fakt, iż w sposób ukryty biorą pod uwagę cały system podatkowy. Efektywne przeciętne stopy podatkowe typu *backward-looking*, na poziomie makroekonomicznym, obliczane są jako iloraz podatków płaconych przez przedsiębiorstwa od zysków lub dochodów i bazy podatkowej, którą może stanowić nadwyżka operacyjna lub zagregowane zyski

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ W artykule podział miar opodatkowania został przyjęty za Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Some Further Evidence on the Role of Effective Corporate Income Taxes as a Determinants of Foreign Direct Investment in Central and East European Countries*, Proceedings of the Annual Conference on Taxation, 2007, p. 16.

¹⁹ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Some Further Evidence on the Role of Effective Corporate Income Taxes as a Determinants of Foreign Direct Investment in Central and East European Countries*, Proceedings of the Annual Conference on Taxation, 2007, p. 16.

przedsiębiorstw²⁰. Tak obliczone wielkości określa się często mianem *implicit tax rates* (ITR), w celu odróżnienia ich od efektywnych przeciętnych stóp podatkowych obliczonych w oparciu o ujęcie *forward-looking*²¹. Dobrze znanym i szeroko stosowym przykładem metody umożliwiającej obliczenie tego typu stóp jest podejście zaproponowane przez Mendoza, Razin i Tesar, w którym podatki od przedsiębiorstw zostały odniesione do nadwyżki operacyjnej sektora przedsiębiorstw. Z uwagi na dostępność danych, wskaźniki uzyskiwane w oparciu o dane makroekonomiczne, można łatwiej obliczyć, w stosunku do korzystających z informacji mikroekonomicznych, ale mają one ograniczenia wynikające z ich agregatowego charakteru²². Efektywne stopy podatkowe typu *backward-looking* oparte o dane mikroekonomiczne obliczane są zazwyczaj, jako stosunek zobowiązań podatkowych przedsiębiorstwa do jakiejś miary zysku przedsiębiorstwa²³. Nicodème, w oparciu o informacje dostępne w bazie danych BACH (*Bank for the Accounts of Companies Harmonised*) zaproponował trzy warianty takich wskaźników²⁴. Stopy te umożliwiają obliczenie obciążenia podatkowego ze względu na rozmiar firmy, sektor gospodarki lub gałąź przemysłu oraz dają możliwość zidentyfikowania elementów bilansu, które determinują efektywną stopę podatkową. Podobnie jednak jak miary *backward-looking* oparte o dane makroekonomiczne, choć dają prawidłowy obraz obciążenia podatkowego obecnego kapitału, to nie informują o zachętach podatkowych dla nowych inwestycji, jak również o ewentualnych przyszłych reformach podatkowych. Z kolei, stopy efektywne typu *forward-looking* rozważają obciążenie podatkowe związane z przyszłym, hipotetycznym projektem inwestycyjnym, a do obliczeń wykorzystuje się szereg założeń. Sprawia to, że wielkości te nie są w stanie uwzględnić całej złożoności systemu podatkowego, obliczenia są skomplikowane i wymagające w zakresie danych. Wśród wielkości obliczonych przy wykorzystaniu tej koncepcji można wyróżnić miary krańcowe i przeciętne. Ich wspólną cechą jest powiązanie w jednej wielkości zarówno nominalnej stopy podatkowej, jak i bazy podatkowej. Główna różnica pomiędzy nimi, sprowadza się do rentowności rozważanej inwestycji. Stopa krańcowa dotyczy inwestycji krańcowych, tj. takich, dla których zysk ekonomiczny po opodatkowaniu wynosi zero. Stopa przeciętna,

²⁰ European Commission, *Company Taxation in the Internal Market*, "Commission Staff Working Paper", COM(2001) 582 final, 2001, s. 70; G. Nicodème, *Computing Effective Corporate Tax Rates: Comparison and Results*, "MPRA Paper", no. 3808, 2001, p. 4.

²¹ European Commission, *Structures of the Taxation Systems in the European Union: 1995–2004*, 2006, p. 41.

²² E. G. Mendoza, A. Razin, L. L. Tesar, *Effective Tax Rates in Macroeconomics: Cross-Country Estimates of Tax Rates on Factor Incomes and Consumption*, "NBER Working Paper", no. 4864, 1994.

²³ M. P. Devereux, *Measuring Taxes on Income from Capital*, "IFS Working Paper", no. WP03/04, 2003, p. 4.

²⁴ G. Nicodème, *Computing Effective Corporate Tax Rates:...*

umożliwia natomiast, porównanie projektów inwestycyjnych generujących rentę ekonomiczną, czyli przynoszących zysk ekonomiczny po opodatkowaniu. King i Fullerton są wskazywani jako pierwsi badacze, którzy policzyli efektywne krańcowe stopy podatkowe (EMTR)²⁵. Ich podejście zostało następnie rozwinięte przez Devereux i Griffith, którzy wprowadzili efektywną przeciętną stopę podatkową (EATR)²⁶. Stopy podatkowe typu *forward-looking* dokonują ponadto rozróżnienia pomiędzy inwestycjami krajowymi i międzynarodowymi (stopy krajowe (*domestic rates*) i dwustronne (*bilateral rates*)). Stosunkowo niedawno, Gordon, Kalambokidis i Slemrod, zdefiniowali wielkość łączącą dwa podejścia tzn. wymagającą wykorzystania teorii leżącej u podstaw ujęcia *forward-looking* i jednocześnie danych historycznych²⁷.

Wykorzystanie do badań empirycznych konkretnej miary obciążenia podatkowego przedsiębiorstw powinno być podyktowane przydatnością tej wielkości do analizy określonego zjawiska. W sytuacji, gdy przedmiotem badania jest wpływ opodatkowania na decyzje inwestycyjne, miary typu *forward-looking* stanowią lepszy wskaźnik. Wynika to z faktu, iż decyzje inwestycyjne mają charakter „przyszły” i są oparte o przyszłe obciążenia podatkowe związane z konkretną decyzją. Miary te pozwalają na wyizolowanie struktury zachęt oferowanych przez różne systemy podatkowe, związanych z konkretną inwestycją. Umożliwiają dokonanie międzynarodowych porównań systemów podatkowych oraz identyfikują najbardziej istotne czynniki wpływające na efektywne opodatkowanie. Przy czym, jak argumentuje Devereux i Griffith, wskaźnikiem właściwym do pomiaru wpływu opodatkowania na decyzje lokalizacyjne jest efektywna przeciętna stopa podatkowa²⁸. Z kolei, efektywna krańcowa stopa podatkowa jest związana z rozmiarem inwestycji w określonej lokalizacji. Miary *backward-looking* są szczególnie użyteczne w przypadku rozważań dotyczących dystrybucji obciążeń podatkowych (np. w różnych sektorach przemysłu). Umożliwiają również lepiej zrozumieć wrażliwość przychodów podatkowych ze względu na cykl koniunkturalny. Wskaźniki te nie są jednak koncepcyjnie skonstruowane do oceny wpływu opodatkowania na decyzje biznesowe.

²⁵ M. A. King, D. Fullerton, *The Taxation of Income from Capital :A Comparative Study of the United States, the United Kingdom, Sweden, and West Germany*, The University of Chicago Press, Chicago London 1984.

²⁶ M. P. Devereux, R. Griffith, *The Taxation of Discrete Investment Choices – Revision 2*, “IFS Working Paper Series”, no. W98/16, 1999.

²⁷ R. Gordon, L. Kalambokidis, J. Slemrod, *A New Summary Measure of the Effective Tax Rate on Investment*, “NBER Working Paper”, no. 9535, 2003.

²⁸ M. P. Devereux, R. Griffith, *Evaluating Tax Policy for Location Decisions*, “International Tax and Public Finance”, vol. 10 no. 2, 2003, p. 108.

3. Wpływ opodatkowania przedsiębiorstw na bezpośrednie inwestycje zagraniczne w literaturze empirycznej

W badaniach analizujących wpływ podatków na bezpośrednie inwestycje zagraniczne, wykorzystywane są różne miary obciążenia podatkowego przedsiębiorstw, spośród przedstawionych powyżej w artykule. Starsze opracowania częściej bazują na stopie nominalnej. Większości nowszych prac posługuje się jakąś miarą efektywną (efektywną przeciętną stopą podatkową typu *backward-looking*, EATR, EMTR), zaś stopa nominalna jest uwzględniana jako jeden z kilku zastosowanych wskaźników. Badania te często opierają się na modelu grawitacyjnym (*gravity model*). Podejście to tradycyjnie było wykorzystywane do wytłumaczenia międzynarodowych przepływów handlowych, ale ostatnio jest też wykorzystywane do wyjaśniania dwustronnych przepływów BIZ. Jak zauważają Bellak i Leibrecht modele tego typu łatwo mogą być połączone z paradygmatem OLI, a zdaniem niektórych badaczy stały się wręcz niezbędnym narzędziem w analizach przepływów BIZ²⁹. W modelu tego typu BIZ są objaśniane poprzez rozmiar kraju inwestora, kraju goszczącego oraz odległość geograficzną pomiędzy nimi. Standardowe równanie grawitacyjne przyjmuje wobec tego następującą formę³⁰:

$$BIZ_{ijt} = \alpha_0 Q_{it}^{\alpha_1} Q_{jt}^{\alpha_2} D_{ij}^{\alpha_3},$$

gdzie:

BIZ_{ijt} – przepływy BIZ z kraju i do kraju j w okresie t ,

Q_{it} – rozmiar kraju i w okresie t (najczęściej PKB w kraju i),

Q_{jt} – rozmiar kraju j w okresie t (najczęściej PKB w kraju j),

D_{ij} – odległość pomiędzy krajami i oraz j (najczęściej pomiędzy stolicami obu krajów).

Model tego typu jest estymowany po przeprowadzeniu linearyzacji polegającej na jego obustronnym zlogarytmowaniu. Ponadto włącza się do modelu dodatkowe zmienne rozszerzające podstawową postać. Reprezentują one często różne czynniki lokalizacyjne w duchu paradygmatu OLI³¹. Działania te

²⁹ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Do Low Corporate Income Tax Rates Attract FDI? Evidence from Eight Central- and East European Countries*, Research Paper Series Globalisation, "Productivity and Technology", no. 2005/43, 2005, p. 13.

³⁰ A. Lahréche-Révil, *Who's Afraid of Tax Competition? Harmless Tax Competition from the New European Member States*, "CEPII Working Paper", no. 2006-11, 2006, p. 13.

³¹ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Do Low Corporate Income Tax Rates...*, *op. cit.*, p. 13.

prowadzą do powstania rozszerzonego modelu grawitacyjnego (*augmented gravity model*) w postaci:

$$\ln BIZ_{ijt} \alpha_0 + \alpha_1 \ln PKB_{it} + \alpha_2 \ln PKB_{jt} + \alpha_3 \ln Odl_{ij} \gamma X + \varepsilon_{ijt},$$

gdzie:

X – wektor zmiennych kontrolnych (wśród nich mogą znaleźć się wielkości mierzące m.in. opodatkowanie, koszty pracy, infrastrukturę, otwartość gospodarki, ryzyko, bliskość kulturową),

ε_{ijt} – składnik losowy modelu.

Przeprowadzony poniżej przegląd badań empirycznych analizujących wpływ opodatkowania na BIZ, uwzględnia zarówno badania oparte o model grawitacyjny, jak i korzystające z innych rozwiązań (patrz tab. 1).

Wykorzystując nominalną stopę podatkową Billington doszedł do wniosku o istnieniu ujemnej i nieliniowej relacji pomiędzy tą zmienną a BIZ, w oparciu o próbę obejmującą siedem uprzemysłowionych krajów³². Clausing i Dorobantu, stwierdzili, iż nominalna stopa podatkowa oddziaływała na napływ BIZ do krajów Europy Środkowo-Wschodniej w początkowym okresie transformacji, choć relacja ta nie zawsze była statystycznie istotna³³. Z kolei, w badaniu Demekas, Horváth, Ribakova, Wu, wykorzystującym uogólnioną metodę momentów GMM, wielkości ta stanowiła istotną determinantę BIZ jedynie w krajach o wyższym poziomie dochodu *per capita* (powyżej 5887\$)³⁴, natomiast w regresjach przekrojowych, tylko dla napływów BIZ, nie zaś dla zasobów. Brak statystycznie istotnej zależności pomiędzy omawianymi zmiennymi zaobserwowali w swoich badaniach Torrisi, Delaunay, Kocia i Lubieniecka, w oparciu o dane panelowe z lat 1989-2006, dla krajów Europy Centralnej³⁵. Również Kirkpatrick, Parker, Zhang, doszli do wniosku o braku zależności pomiędzy opodatkowaniem a BIZ, badając bezpośrednie inwestycje w infrastrukturę w krajach rozwijających się pomiędzy rokiem 1990 a 2002. W analizie zastosowali oni jednak inną miarę obciążenia podatkowego

³² N. Billington, *The Location of Foreign Direct Investment: An Empirical Analysis*, "Applied Economics", vol. 31 no. 1, 1999.

³³ K. A. Clausing, C. L. Dorobantu, *Re-entering Europe: Does European Union Candidacy Boost Foreign Direct Investment?*, "Economics of Transition", vol. 13 no. 1, 2005.

³⁴ D. G. Demekas, B. Horvath, E. Ribakova, Y. Wu, *Foreign Direct Investment in European Transition Economies – The Role of Policies*, "Journal of Comparative Economics", vol. 35 no. 2, 2007.

³⁵ R. C. Torrisi, Ch. J. Delaunay, A. Kocia, M. Lubieniecka, *FDI in Central Europe: Determinants and Policy Implications*, "Journal of International Finance and Economics", vol. 8, no. 4, 2008.

przedsiębiorstw, a mianowicie stosunek przychodów z podatków do PKB³⁶. Carstensen i Toubal, badając determinanty BIZ dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 1993–1999, wykorzystali miarę opodatkowania publikowaną przez PriceWaterhouseCoopers. W oparciu o przeprowadzone analizy stwierdzili, iż wzrost opodatkowania przedsiębiorstw prowadzi do zmniejszenia BIZ (niekiedy na poziomie istotności 10%)³⁷. Bellak i Leibrecht są kolejnymi uczonymi, którzy skupili swoją uwagę na krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W swoich pracach wykorzystywali efektywne stopy podatkowe obliczane według metodologii Devereux i Griffith (najczęściej BEATR oraz EATR). W badaniach tych, przeprowadzonych samodzielnie³⁸ lub wraz z współautorami³⁹ wykazali ujemny wpływ tych wielkości na BIZ. Relacji tej nie potwierdzili, gdy zastąpili omawiane miary opodatkowania, w jednym z badań – stopą nominalną⁴⁰, zaś w drugim – dwustronną efektywną stopą krańcową⁴¹. Jakubiak i Markiewicz również zajęły się analizą dotyczącą starych i nowych krajów Unii Europejskiej. Ich specyfikacja bazowa potwierdziła na poziomie istotności 10%, iż różnice w nominalnej stopie podatkowej, obserwowane pomiędzy krajami, mają wpływ na przepływy BIZ, podczas gdy stopy efektywne okazały się być statystycznie nieistotne. Rozróżnienie inwestorów na pochodzących ze starych i nowych krajów członkowskich sprawiło, iż stopy ustawowe przestały być statystycznie istotne. Z kolei, dla stóp efektywnych badaczki otrzymały zaskakujący wynik, przeciwny do oczekiwanego – im wyższa stopa podatkowa w kraju dokonującym inwestycji w stosunku do przyjmującego, tym mniejsze napływy BIZ. Ogólnie, autorki nie znalazły dowodów na występowanie przepływów BIZ ze starych krajów UE do

³⁶ C. Kirkpatrick, D. Parker, Y. Zhang, *Foreign Direct Investment in Infrastructure in Developing Countries: Does Regulation Make a Difference*, "Transnational Corporations", vol. 15, no. 1, 2006.

³⁷ K. Carstensen, F. Toubal, *Foreign Direct Investment in Central and Eastern European Countries: A Dynamic Panel Analysis*, "Journal of Comparative Economics", vol. 32 no. 1, 2004.

³⁸ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Some Further Evidence on the Role of Effective Corporate Income Taxes as a Determinants of Foreign Direct Investment in Central and East European Countries*, Proceedings of the Annual Conference on Taxation, 2007; Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Do Low Corporate Income Tax Rates...*; Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Effective Tax Rates as a Determinant of Foreign Direct Investment in Central- and East European Countries*, "SFB International Tax Coordination Discussion Paper", no. 7, 2005.

³⁹ Ch. Bellak, M. Leibrecht, A. Riedl, *Labour Costs and FDI Inflows into Central and Eastern European Countries: A Survey of the Literature and Empirical Evidence*, "Structural Change and Economics Dynamics", vol. 19 no. 1, 2008; Ch. Bellak, M. Leibrecht, J. P. Damijan, *Infrastructure Endowment and Corporate Income Taxes as Determinants of Foreign Direct Investment in Central- and Eastern European Countries*, "LICOS Discussion Paper Series", no. 193/2007, 2007.

⁴⁰ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Do Low Corporate Income Tax Rates...*

⁴¹ Ch. Bellak, M. Leibrecht, *Some Further Evidence on the Role of Effective Corporate...*

nowych, które byłyby motywowane niskimi stopami podatkowymi.⁴² Hansson i Olofsdotter, w badaniu uwzględniającym kraje UE-27 dochodzą do wniosku o istnieniu istotnych różnic w determinantach BIZ płynących do krajów UE-15 oraz nowych krajów członkowskich⁴³. Różnice w opodatkowaniu oddziałują bowiem głównie na BIZ w nowych krajach UE. Z kolei, Lahréche-Révil, podsumowując przeprowadzone badanie, oparte o standardowe równanie grawitacyjne i dwustronne przepływy BIZ z UE-15 do 18 lub 22 krajów UE-25 (w zależności od zastosowanej miary opodatkowania), stwierdziła, iż w okresie objętym analizą (lata 1990-2002), jedynie tzw. *implicit tax rate* istotnie oddziaływała na napływ BIZ do krajów rozszerzonej UE. Stopa nominalna oraz EATR nie były w sposób statystycznie istotny objaśnić decyzji lokalizacyjnych. Użycie rozbudowanej wersji równania grawitacyjnego⁴⁴ sprawiło, iż obok *implicit tax rate*, również stopa nominalna i efektywna okazały się determinować BIZ. Ponadto, obciążenie podatkowe w głównej mierze wpływało na decyzje inwestycyjne w obrębie UE-15, zaś BIZ płynące do nowych krajów członkowskich w niewielkim stopniu zależały od różnic w opodatkowaniu⁴⁵. Innym badaniem wykorzystującym szerokie spektrum miar opodatkowania przedsiębiorstw jest opracowanie Bénassy-Quéré, Fontagné, Lahréche-Révil obejmujące 11 krajów OECD, w latach 1984–2000. Uwzględniono w nim aż cztery różne wskaźniki. W estymacji bazowej zastosowano zamiennie, różnice w: nominalnej stopie opodatkowania, przeciętnej stopie efektywnej, krańcowej stopie efektywnej typu *forward-looking* oraz stopie efektywnej typu *backward-looking*. Wszystkie okazały się w sposób statystycznie istotny determinować BIZ, zaś ogólny wniosek do jakiego doszli badacze mówił, iż różnice w opodatkowaniu odgrywają istotną rolę przy podejmowaniu decyzji dotyczących lokalizacji⁴⁶.

⁴² M. Jakubiak, M. Markiewicz, *Capital Mobility and Tax Competition between Old and New EU Member States*, CASE Final Report, 2007.

⁴³ Å. Hansson, K., Olofsdotter, *Tax Differences and Foreign Direct Investment in the EU27*, "Working Papers from Lund University", no. 2010:3, 2010.

⁴⁴ Wprowadzenie $i \times t$ oraz $j \times t$ efektów stałych do panelu, gdzie i – kraje inwestujące, j – kraje przyjmujące inwestycje, t – czas.

⁴⁵ A. Lahréche-Révil, *Who's Afraid of Tax Competition? Harmless Tax Competition from the New European Member States*, "CEPII Working Paper", no. 2006-11, 2006.

⁴⁶ A. Bénassy-Quéré, L. Fontagné, A. Lahréche-Révil, *How Does FDI React to Corporate Taxation?*, "International Tax and Public Finance", vol. 12, no. 5, 2005.

Tabela 1.

Wpływ opodatkowania na BIZ w badaniach empirycznych

Autor/Autorzy	Próba	Wykorzystanie równania grawitacyjnego	Miary opodatkowania	Wpływ opodatkowania+
Bellak, Leibrecht, <i>Do Low Corporate Income...</i>	1995–2003 kraje goszczące: 8 CEE kraje inwestujące: 7	+	BEATR	ujemny istotny
			stopa nominalna	nieistotny
Bellak, Leibrecht, <i>Effective Tax Rates...</i>	1995–2002 kraje goszczące: 5 CEE kraje inwestujące: 7	+	EATR	ujemny istotny
Bellak, Leibrecht, <i>Some Further Evidence...</i>	1995–2003 kraje goszczące: 8 CEE kraje inwestujące: 7	+	BEATR	ujemny istotny
			BEMTR	nieistotny
Bellak, Leibrecht, Damijan, <i>Infrastructure Endowment...</i>	1995–2004 kraje goszczące: 8 CEE kraje inwestujące: 7	+	BEATR	ujemny istotny
Bellak, Leibrecht, Stehrer, <i>Policies to Attract Foreign...</i>	1995–2003 kraje goszczące: 4 CEE kraje inwestujące: 7 (US+UE-6)	-	EATR	ujemny istotny
Bellak, Leibrecht, Riedl, <i>Labour Costs and FDI...</i>	1995–2003 kraje goszczące: 8 CEE kraje inwestujące: 7	+	BEATR	ujemny istotny
Bénassy-Quéré, Fontagné, Lahréche-Révil, <i>How Does FDI React...*</i>	1984–2000 11 krajów OECD	+	stopa nominalna	ujemny istotny
			EATR	ujemny istotny
			EMTR	ujemny istotny
			stosunek podatków od przedsiębiorstw do nadwyżki operacyjnej	ujemny istotny
Billington, <i>The Location of Foreign...</i>	1986–1993 7 uprzemysłowionych krajów	-	stopa nominalna	ujemny istotny
Carstensen, Toubal, <i>Foreign Direct Investment...</i>	1993–1999 kraje goszczące: 7 kraje inwestujące: 10	-	stopa publikowana przez PriceWaterhouseCoopers	ujemny istotny
Clausing, Dorobantu, <i>Re-entering Europe:...</i>	1992–2001 kraje goszczące: 28	-	stopa nominalna	ujemny istotny
Demekas, Horváth, Ribakova, Wu, <i>Foreign Direct Investment...</i>	1995–2003, 2000–2002 kraje goszczące: 16 kraje inwestujące: 24	+	stopa nominalna	wyniki mieszane

Tabela 2 – cd.

Autor/Autorzy	Próba	Wykorzystanie równania grawitacyjnego	Miary opodatkowania	Wpływ opodatkowania+
Egger, Loretz, Pfaffermayr, Winner, <i>Bilateral Effective Tax Rates...</i>	1991–2002 kraje goszczące: 26 kraje inwestujące: 22 OECD	+	EATR	brak jednoznacznego zaklasyfikowania
			EMTR	
			BEATR	
			BEMTR	
Hansson, Olofsdotter, <i>Tax Differences and Foreign...*</i>	1995–2006 27 krajów UE	+	stopa nominalna	wyniki mieszane
Jakubiak, Markiewicz, <i>Capital Mobility and Tax...**</i>	1996–2005 UE-15 i nowe kraje członkowskie	+	stopa nominalna	wyniki mieszane
			ITR	wyniki mieszane
Kirkpatrick, Parker, Zhang, <i>Foreign Direct Investment...</i>	1990–2002 kraje rozwijające się	-	stosunek przychodów z podatków do PKB	nieistotny
Lahréche-Révil, <i>Who's Afraid of Tax...*</i>	1990-2002 kraje goszczące: 18-22 UE-25 kraje inwestujące: UE-15	+	stopa nominalna	wyniki mieszane
			EATR	wyniki mieszane
			ITR	wyniki mieszane
Parys, James, <i>Why Lower Tax Rate May Be Ineffective...</i>	2005–2008 80 krajów	-	stopa nominalna	ujemny istotny
			EMTR	ujemny istotny
Torrissi, Delaunay, Kocia, Lubieniecka, <i>FDI in Central Europe:...</i>	1989–2006 kraje goszczące: Węgry, Polska, Czechy, Słowacja	-	stopa nominalna	nieistotny

* w badaniu analizowano różnice w opodatkowaniu pomiędzy krajem goszczącym a krajem inwestycji,

** w badaniu analizowano relację stóp podatkowych kraju inwestującego do kraju goszczącego,

+ przedstawiono wniosek ogólny, w poszczególnych specyfikacjach możliwe są odstępstwa,

CEE – kraje Europy Środkowo-Wschodniej.

Źródło: Opracowanie własne.

Egger, Loretz, Pfaffermayr, Winner badając wpływ podatków płaconych przez przedsiębiorstwa na BIZ w obrębie krajów OECD wykorzystali stopy efektywne typu *forward-looking* – przeciętną (EATR), krańcową (EMTR) oraz

ich bilateralne odpowiedniki (BEATR, BEMTR) obliczone według metodologii Devereux i Griffith⁴⁷. Badacze ci konkludują, iż jednostronne stopy efektywne wpływają na decyzje lokalizacyjne firm międzynarodowych i podkreślają, że wniosek ten jest zgodny z większością wcześniejszych badań empirycznych. Postulują oni ponadto uwzględnianie w analizach jednocześnie stóp jednostronnych i dwustronnych. Parys i James, na podstawie badania obejmującego 80 krajów (lata 2005–2008), potwierdzają ogólny wniosek, mówiący iż obniżenie opodatkowania przyciąga inwestycje (niezależnie od zastosowanej miary opodatkowania – stopa nominalna oraz efektywna krańcowa)⁴⁸.

4. Podsumowanie

W opracowaniu dokonano przeglądu najczęściej analizowanych determinant BIZ, mierników tych wielkości (z naciskiem położonym na wskaźniki opodatkowania przedsiębiorstw) oraz wyników prac empirycznych dotyczących wpływu podatków na bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Wnioski skłaniają do stwierdzenia rosnącego zainteresowania powiązaniem podatków i BIZ, w szczególności w krajach Unii Europejskiej. Jak podkreślają Haufler, Stöwhase wynika to z powszechnego przekonania o ich korzystnych efektach zewnętrznych⁴⁹. Znakomita większość zaprezentowanych badań empirycznych sugeruje, iż wysokie opodatkowanie ma ujemny wpływ na prawdopodobieństwo przyciągnięcia BIZ do danego kraju, zaś w analizach coraz częściej wykorzystywane są skomplikowane miary opodatkowania przedsiębiorstw. Wydaje się jednak, iż problematyka ta nie została nadal w literaturze wystarczająco rozpoznana i może stanowić bazę do dalszych badań empirycznych.

Bibliografia

Asiedu E., *On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different?*, "World Development", vol. 30 no. 1, 2002.

Bellak C., Leibrecht M., Römisch R., *FDI and Taxation: Some Methodological Aspects and New Evidence for Central and Eastern*

⁴⁷ P. Egger, S. Loretz, M. Pfaffermayr, H. Winner, *Bilateral Effective Tax Rates and Foreign Direct Investment*, "Tax Public Finance", vol. 16, no. 6, 2009.

⁴⁸ S. V. Parys, S. James, *Why Lower Tax Rate May Be Ineffective to Encourage Investment: The Role of the Investment Climate*, "Universiteit Gent Working Paper", no. D/2010/7012/47, 2010.

⁴⁹ A. Haufler, S. Stöwhase, *Taxes as a Determinant for Foreign Direct Investment in Europe*, CESifo DICE Report 2/2003, 2003, p. 45.

European Countries (CEE-NMS), [in:] *Capital Taxation after EU Enlargement*, Proceedings of OeNb Workshops, 2005.

Bellak Ch., Leibrecht M., *Do Low Corporate Income Tax Rates Attract FDI? Evidence from Eight Central- and East European Countries*, *Research Paper Series Globalisation*, “Productivity and Technology”, no. 2005/43, 2005.

Bellak Ch., Leibrecht M., *Effective Tax Rates as a Determinant of Foreign Direct Investment in Central- and East European Countries*, “SFB International Tax Coordination Discussion Paper”, no. 7, 2005.

Bellak Ch., Leibrecht M., *Some Further Evidence on the Role of Effective Corporate Income Taxes as a Determinants of Foreign Direct Investment in Central and East European Countries*, Proceedings of the Annual Conference on Taxation, 2007.

Bellak Ch., Leibrecht M., Damijan J. P., *Infrastructure Endowment and Corporate Income Taxes as Determinants of Foreign Direct Investment in Central- and Eastern European Countries*, “LICOS Discussion Paper Series”, no. 193/2007, 2007.

Bellak Ch., Leibrecht M., Riedl A., *Labour Costs and FDI Inflows into Central and Eastern European Countries: A Survey of the Literature and Empirical Evidence*, “Structural Change and Economics Dynamics”, vol. 19, no. 1, 2008.

Bellak Ch., Leibrecht M., Stehrer R., *Policies to Attract Foreign Direct Investment: An Industry-Level Analysis*, “FIW Report”, no. 19, 2008.

Bénassy-Quéré A., Fontagné L., Lahréche-Révil A., *How Does FDI React to Corporate Taxation?*, “International Tax and Public Finance”, vol. 12, no. 5, 2005.

Billington N., *The Location of Foreign Direct Investment: An Empirical Analysis*, “Applied Economics”, vol. 31 no. 1, 1999.

Buch K. M., Kleinert J., Lipponer A., Toubal F., *Determinants and Effects of Foreign Direct Investment: Evidence from German Firm-Level Data*, “Economic Policy Journal”, vol. 20 no. 41, 2005.

Carstensen K., Toubal F., *Foreign Direct Investment in Central and Eastern European Countries: A Dynamic Panel Analysis*, “Journal of Comparative Economics”, vol. 32 no. 1, 2004.

Chakrabarti A., *The Determinants of Foreign Direct Investment: Sensitivity Analyses of Cross-Country Regressions*, “Kyklos”, vol. 54 no. 1, 2001.

- Clausing K. A., Dorobantu C. L.,** *Re-entering Europe: Does European Union Candidacy Boost Foreign Direct Investment?*, "Economics of Transition", vol. 13 no. 1, 2005.
- De Mooij R., Ederveen S.,** *Taxation and Foreign Direct Investment: A Synthesis of Empirical Research*, "International Tax and Public Finance", vol. 10, no. 6, 2003.
- Demekas D. G., Horvath B., Ribakova E., Wu Y.,** *Foreign Direct Investment in European Transition Economies – The Role of Policies*, "Journal of Comparative Economics", vol. 35 no. 2, 2007.
- Devereux M. P.,** *Measuring Taxes on Income from Capital*, "IFS Working Paper", no. WP03/04, 2003.
- Devereux M. P., Griffith R.,** *The Taxation of Discrete Investment Choices – Revision 2*, "IFS Working Paper Series", no. W98/16, 1999.
- Devereux M. P., Griffith R.,** *Evaluating Tax Policy for Location Decisions*, "International Tax and Public Finance", vol. 10 no. 2, 2003.
- Dunning J. H.,** *Explaining Changing Patterns of International Production: In Defence of the Eclectic Theory*, "Oxford Bulletin of Economics & Statistics", vol. 41, no. 4, 1979.
- Dunning J. H.,** *Determinants of Foreign Direct Investment: Globalization-Induced Changes and the Role of Policies*, [in:] *Toward Pro-Poor Policies. Aid, Institutions and Globalization*, B. Tungodden, N. Stern, I. Kolstad (eds.), World Bank, Washington 2004.
- Dunning J. H.,** *Towards a New Paradigm of Development: Implications for the Determinants of International Business*, "Transnational Corporation", vol. 15, no. 1, 2006.
- Egger P., Loretz S., Pfaffermayr M., Winner H.,** *Bilateral Effective Tax Rates and Foreign Direct Investment*, "Tax Public Finance", vol. 16, no. 6, 2009.
- European Commission, *Company Taxation in the Internal Market*, "Commission Staff Working Paper", COM(2001) 582 final, 2001.
- European Commission, *Structures of the Taxation Systems in the European Union: 1995–2004*, 2006.
- Gordon R., Kalambokidis L., Slemrod J.,** *A New Summary Measure of the Effective Tax Rate on Investment*, "NBER Working Paper", no. 9535, 2003.

- Hansson Å., Olofsdotter K.,** *Tax Differences and Foreign Direct Investment in the EU27*, “Working Papers from Lund University”, no. 2010:3, 2010.
- Haufler A., Stöwhase S.,** *Taxes as a Determinant for Foreign Direct Investment in Europe*, CESifo DICE Report 2/2003, 2003.
- Holland D., Pain N.,** *The Diffusion of Innovations in Central and Eastern Europe: A Study of the Determinants and Impact of Foreign Direct Investment*, National Institute of Economic and Social Research, “Discussion Paper”, no. 137, 1998.
- Jakubiak M., Markiewicz M.,** *Capital Mobility and Tax Competition between Old and New EU Member States*, CASE Final Report, 2007.
- Johnson A.,** *FDI Inflows to the Transition Economies in Eastern Europe: Magnitude and Determinants*, CESIS Working Paper no. 59, 2006.
- King M. A., Fullerton D.,** *The Taxation of Income from Capital: A Comparative Study of the United States, the United Kingdom, Sweden, and West Germany*, The University of Chicago Press, Chicago London 1984.
- Kinoshita Y., Campos N. F.,** *Why Does FDI Go Where It Goes? New Evidence from The Transition Economies*, “William Davidson Institute Working Paper”, no. 573, 2003.
- Kirkpatrick C., Parker D., Zhang Y.,** *Foreign Direct Investment in Infrastructure in Developing Countries: Does Regulation Make a Difference*, “Transnational Corporations”, vol. 15, no. 1, 2006.
- Lahréche-Révil A.,** *Who’s Afraid of Tax Competition? Harmless Tax Competition from the New European Member States*, “CEPII Working Paper”, no.2006-11, 2006.
- Liberska B.,** *Czynniki przyciągające zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Wnioski dla Polski z doświadczeń innych krajów, [w:] Kapitał zagraniczny w Polsce. Warunki działania, Z. Sadowski (red.), Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1999.*
- Mendoza E. G., Razin A., Tesar L. L.,** *Effective Tax Rates in Macroeconomics: Cross-Country Estimates of Tax Rates on Factor Incomes and Consumption*, “NBER Working Paper”, no. 4864, 1994.
- Nicodème G.,** *Computing Effective Corporate Tax Rates: Comparison and Results*, “MPRA Paper”, no. 3808, 2001.

Parys S. V., James S., *Why Lower Tax Rate May Be Ineffective to Encourage Investment: The Role of the Investment Climate*, "Universiteit Gent Working Paper", no. D/2010/7012/47, 2010.

Torrisi R. C., Delaunay Ch. J., Kocia A., Lubieniecka M., *FDI in Central Europe: Determinants and Policy Implications*, "Journal of International Finance and Economics", vol. 8, no. 4, 2008.

UNCTAD/Ministerstwo Gospodarki, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na świecie i w Polsce: tendencje determinanty i wpływ na gospodarke*, Instytut Technologii Eksploatacji, Warszawa 2002.

OPODATKOWANIE PRZEDSIĘBIORSTW JAKO JEDNA Z DETERMINANT LOKALIZACJI BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest analizie zależności pomiędzy opodatkowaniem przedsiębiorstw a bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi. Dokonano w nim przeglądu najczęściej rozważanych determinant BIZ oraz mierników tych wielkości. Nacisk położono na omówienie miar obciążenia podatkowego przedsiębiorstw, począwszy od wielkości najprostszych, jak stopa nominalna, a kończąc na miarach efektywnych. Zaprezentowane badania empiryczne wskazują na występowanie ujemnej relacji pomiędzy BIZ a opodatkowaniem przedsiębiorstw oraz na rosnące zainteresowanie tą zależnością, w szczególności dla krajów Unii Europejskiej. Tematyka ta wydaje się jednak nadal nie być w literaturze dostatecznie rozpoznana.

COMPANY TAXATION AS ONE OF THE LOCATION DETERMINANTS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT

Abstract

The paper reviews the most frequently considered FDI determinants and presents different measures of these variables. It focuses on corporate tax burden indicators ranging from the most basic ones such as the statutory tax rate to the effective tax rates. The survey of the existing studies on the role of taxes as a driver of FDI leads to the conclusion that there is an increasing interest in the considered relationship, especially for the European Union countries. Empirically, the negative relationship between the corporate income tax burden and FDI has been broadly confirmed in the reviewed papers. It seems however that the link between taxes and FDI is not enough recognized in the literature and can be the subject of the future research.